

Předmluva – jak hospodařit s krajinou

Tato kniha vznikala od roku 2002. Tehdy se sešel Pavel Mudra, který se stará o ochranu středočeské krajiny, s tehdejšími radními Středočeského kraje Vilémem Žákem, aby vyšli vstříc panu hejtmanovi Petru Bendlovi a obecně úředníkům Středočeského kraje a sepsali přehlednou publikaci o přírodě a krajině středních Čech. Základní koncepci tehdy vypracoval Vojen Ložek. Podobné knihy vznikají jednak z idealistických pohnutek, aby se člověk dozvěděl, „čemu to vlastně hejtmanuje“, jednak jako prezentace kraje. Kniha byla poměrně rychle rozdána a do volného prodeje se dostala jen menší část nákladu.

O dva roky později, bylo to opět před volbami, vyvstala potřeba nějaké další knihy. Vymysleli jsme tehdy publikaci *Vstoupit do krajiny*, která tentokrát představovala jakýsi krajinný slabikář, kde byly formou jednoduchých hesel popsány základní rysy a přírodní i kulturní koncepce krajiny, a to hlavně na příkladech ze středních Čech. Oceňovali jsme, že Středočeský kraj se nám do náplně knihy nepletl a že v dobách, kdy se spíš oceňovala podpora místního hokejového týmu, volil knihu. Vilémovi Žákovi se jednalo i o vytváření „středočeské identity“, vždyť na té základní úrovni jsme spojeni místem či krajinou a teprve skrze ni přicházíme k minulosti, tradici a kultuře.

Další léta ukázala, že právě tato stručná kniha byla využívána na školách a místními samosprávami jako určitý návod „jak uchopit krajinu“. Začali jsme připravovat její druhé vydání rozšířené o popis hlavních středočeských krajin. Žádný kraj naší republiky totiž není tak bohatý na krajinné typy jako střední Čechy mezi Brdy, Českým krasem, Polabím, pískovcovými městy Kokořínska či žulovými krajinami Jistebnicka. Pak se změnil pan hejtman a víceméně dobrovolně odešla většina krajských úředníků, se kterými jsme spolupracovali. Další vydání se už nerealizovalo. Mezitím ale za námi a do nakladatelství Dokořán chodili lidé a po knížce se ptali. Důvodem je fakt, že schází stručný souborný pohled na hodnoty i problémy naší krajiny a že i o samotných středních Čechách existuje jen velice málo celkových publikací.

Tato kniha sice vznikla sloučením, důkladným přepracováním a doplněním dvou předešlých knih, ale šli jsme jinou cestou. Zde se nám mnohem víc jedná o způsob, jak pochopit krajinu České republiky než přímo o střední Čechy. Ty jsou však na podobná studia obzvláště vhodné, protože jimi protékají všechny hlavní české řeky, střetává se zde kvalitní zachovalá příroda s neúprosným civilizačním tlakem Prahy, a také pro bohatost reliéfu, hornin, vegetace, archeologie a historie. Na dvojnásobek jsme rozšířili heslovitou část knihy – krajinný slabikář, ale poněkud jsme potlačili dlouhé kapitoly týkající se středních Čech. Inspirací slabikáře byla dávná, kdysi velmi populární dětská encyklopedie (*Dětská encyklopedie*, B. Říha a V. Fuka, SNDK, 1962). Název

knihy se několikrát měnil (Jít krajinou, Pochopit krajinu), ale nakonec se ustálil na období klasické knihy Kevina Lynche *The image of the city* jako „Obraz krajiny“. Vojen Ložek navrhoval anglický název „Inside landscape“, pro který jsme nenašli vhodný český ekvivalent. Nicméně tato kniha je o všech těchto názvech a nejbližší jí je právě snaha pomalu pěšky projít a pochopit krajinu.

Nově jsou doplněny kapitoly týkající se starých map jako hlavního podkladu pro pochopení a plánování krajiny, významu lokálních železnic a suburbanizace jako hlavního problému současné krajiny. *Ubývá nám prostor*. Velký důraz byl kladen na postižení základní literatury – nějakých čtyř set monografií o krajině a nalezení správného poměru mezi reálnou – přírodní a symbolickou – duchovní krajinou, tedy mezi přírodou a kulturou. Poznámky k této knize daly víc práce než vlastní text. Snažili jsme se, aby člověk, který si přeje mít doma jen jednu knihu o české krajině, sáhl právě po této publikaci.

Obrazový doprovod se prolíná ve třech základních úrovních. Tou první jsou kresby Svatopluka Máchala zhruba z let 1922–1940, které společně s několika archivními fotografiemi zachycují tradiční českou krajinu, jaká byla před velkou poválečnou změnou. Esejistické černobílé fotografie Václava Cíleka zachycují přírodní i sociální krajinu, jaká dnes je. Dokumentárně věcné barevné tabule Pavla Mudry přinášejí drobný vzorek z krajinného bohatství středních Čech.

Krajinu chráníme nejenom kvůli přírodě, ale zejména pro lidi, kteří v ní žijí a nalézají v ní odpočinek a útechu či potvrzení toho, čím jsou. Krása a harmoničnost krajiny má i ekonomický význam. Lidé raději bydlí v čistých a přirozených krajinách, které lákají k pobytu a dalším aktivitám. Příliv návštěvníků do zemí, které si dokázaly udržet svůj krajinný ráz jako Slovinsko či Rakousko, ostatně ukazuje, že krása krajiny není jen estetickou, ale také ekonomickou záležitostí. Může se rovněž stát, že poslušni ekonomického cyklu na jednu či dvě generace zchudneme a budeme na krajině domova mnohem víc závislí – ať již z hlediska potravin a pracovních příležitostí, nebo rekreace a sebeobnovení. Pak znalost vlastního prostředí a schopnost jej správně využívat, tedy hospodařit s krajinou, bude opět velkou výhodou. Tohle je svým způsobem jiná kniha o ekonomii.

Jedním z velkých témat moderní doby je kvalita života, jejíž součástí je kvalita životního prostředí i něco, co se např. v Anglii nazývá „právo na přírodu“. Znamená to, že každý člověk by měl mít možnost se snadno dostat do harmonické a jen málo porušené krajiny a přírody. Je dobré si uvědomit, v jak mimořádné zemi stále ještě žijeme.

Praha, podzim 2011, Václav Cílek

Jen v krásném prostředí může žít šťastný a spokojený národ.

JAN SVATOPLUK PROCHÁZKA, PŘÍRODOVĚDEC, POSLEDNÍ VĚTA Z JEHO KNIHY MODERNÍ ČLOVĚK A PŘÍRODA (1926)